

Криза на ЗАЕС: чи вирішать її сліпі пілоти?

2022-08-09

Микола Тесля

Енергетик, управлінець, економіст. 20 років роботи в енергетичній галузі, з них 8 - в державних структурах. Адвокат доступної енергії для громадян за чесною ціною.

Ядерний козир у грі

Найбільшу в Європі атомну електростанцію — Запорізьку — **росіяни перетворили на ефективну зброю проти України.**

Стратегічний задум максимально простий — налякати наслідками можливої ядерної катастрофи. І примусити Україну до переговорів, щоб зупинити війну і зафіксувати статус-кво.

Розрахунок на те, що до миру Україну примусять Європа та Туреччина, які постраждають у разі «позаштатної ситуації». Якщо нікого не налякав шантаж відключенням газу, мають злякатися хмар радіоактивного пилу після вибуху на реакторі. Росіяни не переймаються, що дуже швидко ці хмари опиняться і в Ростові з Краснодаром, і в захопленому росіянами Криму.

Стратегія росіян зрозуміла, речник офісу президента Михайло Подоляк уже озвучив завдання Кремля: заморозити війну на певний час, необхідний, щоб

закріпитися на півдні України та знайти технологічне рішення проти ударів HIMARS.

Дивує те, що безпекою Запорізької АЕС, яку використовують для політичного тиску, почали перейматися лише зараз.

Із 4 березня на атомній станції склалася ситуація, за якої її контролюють російські військові, але технологічними процесами управляють українські фахівці. Адже станція перебуває в єдиній енергосистемі не тільки України, але й Європи, бо Україна відділилася від Росії та Білорусі.

Технічно переключити Запорізьку станцію на живлення окупованих територій, включно з Донеччиною, Луганщиною та Кримом, — непросте завдання.

Це процес, який передбачає відключення півдня держави від української енергосистеми (приєднаної до Європи) і приєднання його до енергосистеми Росії.

Це надскладне завдання, реалізація якого наштотуватиметься на сюрпризи та проблеми. Не лише технічного характеру. Російські енергетики це чудово розуміють, тому всі заяви про «переключення» ЗАЕС є димовою завісою справжньої мети росіян — налякати світ атомною загрозою.

Із початку березня насправді не змінилося нічого, крім рішення Росії спровокувати ескалацію саме зараз, коли Путіну зручно це робити.

Так само нічого не було зроблено для того, аби ситуацію змінити.

Ще в березні, одразу після захоплення станції, в Міністерство енергетики України почали надходити пропозиції щодо формування тиску на Росію в зв'язку з порушенням нею ключового міжнародного договору — про нерозповсюдження ядерної зброї.

Саме цей договір регламентує роботу МАГАТЕ, і за ним підписанти, в тому числі Росія, несуть гарантії безпеки. У договорі не передбачено ситуацій, яка має місце на ЗАЕС. Але він дає основу для формування прецеденту. Очевидними були кілька рішень — сформувати партнерство із союзниками, які могли би тиснути на Росію в питаннях атомної безпеки, вимагати деокупації Запорізької АЕС і поступового повернення її під повний контроль України заради безпеки всього континенту.

З березня можливостей працювати над таким прецедентом було безліч, приклад успішного рішення щодо вивезення зерна мав би надихнути енергетиків і дипломатів на те, що такий формат можливий.

Чесна розмова із союзниками про початок міжнародного тиску для деокупації станції мала би початися з двох речей:

- 1) візиту МАГАТЕ і
- 2) позбавлення станції ліцензії регулятором — Державною інспекцією ядерного регулювання України. Ці дві речі мали покласти всю відповідальність на агресора — Росію і відкрили би дорогу політикам, дипломатам, юристам.

Нічого з цього не зроблено.

Але

- 1) візиту ми перешкоджали,
- 2) а ліцензію забрали в... Чорнобильської АЕС, уже після деокупації.

Саме так,

юридично Україна нестиме всю відповідальність за будь-що, влаштоване росіянами, бо ліцензія на роботу в ЗАЕС досі чинна.

Замість того, щоб максимально використовувати юридичні важелі, прописані в договорі про нерозповсюдження ядерної зброї та статуті МАГАТЕ, міністр енергетики Герман Галущенко заходився критикувати його главу — Рафаеля Гроссі і напряду звинуватив його в роботі на Росію.

Але проблема не в заявах,

— зрештою, офіс президента останнім часом любить, коли чиновники критикують міжнародні організації.

Проблема в тому, що,

крім заяв, ніхто не намагався працювати на юридичному та дипломатичному полі.

Понад те,

Міненерго зупиняли моніторинговий візит Рафаеля Гроссі заявами про те, що «він можливий лише після того, як російські війська

залишать станцію». «Енергоатом» також регулярно заявляв, що «Україна повністю контролює ситуацію на ЗАЕС». Крім фізичної безпеки.

Чому Міненерго та «Енергоатом» обрали тактику страуса в цьому питанні, незрозуміло.

Не могли чиновники такого рівня не розуміти ризиків. Не могли також не бачити, що ситуація погіршується.

Система онлайн-моніторингу поводження з ядерними матеріалами почала виходити з ладу. Простими словами, інспектори МАГАТЕ час від часу переставали бачити на відео матеріали, зокрема паливні збірки Westinghouse, які там зберігаються. Є великі підозри, що присутні на ЗАЕС представники «Росатому» могли вивчити технології американців повністю.

Пояснень такій поведінці може бути два:

1) погане та 2) ще гірше.

Погане — **в Міненерго намагалися приховати інформацію про реальний стан справ із ЗАЕС**, щоб не виводити її з енергетичного балансу. Електроенергія ЗАЕС справді потрібна і для проходження опалювального сезону, і для розрекламованого Зеленським експорту електроенергії, який має принести мільярди гривень прибутку бюджету, і для полегшення зимової кризи в ЄС та зміцнення добрих відносин із Молдовою, яка теж залежить від української електроенергії. Бо необхідне для розв'язання проблеми позбавлення ліцензії однозначно виведе блоки з роботи на якийсь час.

Ще гірше — **свідоме підігрування Росії на рівні міністерства, яке дало змогу розіграти карту саме зараз, нагнітаючи ситуацію.** При цьому в нагнітанні сильно допомагає «Енергоатому» заявами про «можливий блекаут станції». Експерти, які розбираються в ситуації, розуміють: блекаут означає потребу ввімкнення дизель-генераторів для охолодження реакторів. В якому стані генератори, скільки в них лишилося дизеля (який тепер непросто доставляти через Дніпро), знають лише росіяни.

Офіс президента «прозрів», лише коли навколо станції почали вибухати снаряди (очікуваний процес під час давно планованої контратаки, чи не так?).

Голосний окрик голови офісу Андрія Єрмака про те, що станція контролюється «безумцями», пролунав лише минулого тижня разом із вимогою провести інспекцію МАГАТЕ.

Андрій Єрмак поставив і міністра, і «Енергоатом» в ідіотське становище,

— ще в червні вони вимагали зупинити інспекцію, а вже минулого тижня довелося забирати свої слова назад.

Голова «Енергоатому» в понеділок в ефірі марафону примудрився одночасно і підтвердити підтримку місії, і заявити, що вона можлива «лише за умови виведення росіян зі станції».

Фактично весь енергетичний блок країни п'ять місяців ігнорував проблему, а коли вона постала максимально гостро, почав генерувати істеричні заяви.

А вони не допоможуть захистити ані Запорізьку АЕС, ані південь України.

Очільники галузі схожі на сліпих пілотів з анекдоту, в якому літак піднявся з землі лише після істеричних криків пасажирів. «Уявляєш, як ми розіб'ємося, якщо вони колись не закричать?» — говорить один пілот іншому після зльоту.

Реальність не така смішна, крику недостатньо. Україна повинна знайти вихід із ситуації, щоб не піддаватися на шантаж.

Почати з проведення місії МАГАТЕ та позбавлення ліцензії ЗАЕС, щоб покласти відповідальність на росіян. Сформував болісний для росіян пакет санкцій проти атомної галузі — від заборони використання паливних збірок до заборони на інвестування в спільні проєкти з РФ. Чому група Єрмака—Макфола цього досі не зробила? Слушне запитання до енергетичного блоку уряду. Ніхто не попередив про актуальність проблеми?

Наступним кроком мало би бути залучення нейтральних посередників, тієї ж Південної Кореї, перед парламентом якої виступав Володимир Зеленський. Ця країна має значний досвід в ядерній енергетиці і ще має можливість говорити з росіянами.

Усе це складно, але реально, Україна повинна як мінімум спробувати і продемонструвати, що безпека громадян усієї Європи для нас не порожній звук.

Інша річ, що такий план передбачає наявність людей, до яких є довіра в міжнародних партнерів.

П'ять місяців заколисування про те, що «ситуація під контролем», від Міненерго та наявність в «Енергоатомі» колишніх партнерів депутата Деркача, на якого наклали санкції за роботу з Росією, ставлять під сумнів успіх плану.

Залишається вести істеричну публічну роботу на українську аудиторію.

Поки росіяни працюють із дипломатами та експертами, переконуючи, що «лише Кремль може захистити Європу від атомної катастрофи».
